૧૪૦

ભરૂચ પ્રદર્શન વર્ણન.

અથવા

ભરૂચના મેળાનો કવિતા રૂપે ટુંક હકીકત.

બનાવનાર

J. S. M.

સ્વદેશ શુભેચ્છનાર.

વેચનાર

મ. રૂસ્તમજી તથા આ. મંચુન

કાકાબાઈસીના રસ્તાઉપર.

Printed at the
Bombay Town Press.
સંવત ૧૯૨૫ સને ૧૮૬૯ શકે ૧૭૯૧

કિમ્મત રૂ. ૦ા—

ભરૂચ પ્રદર્શન વર્ણન

—૦૦૦—

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

(પ્રભાતિયું)

ભલી ભાતને તાત પ્રભાતમાં પુત્રીને (એ રાહનું)

ઈશ જગદીશ તું હે ભલી ભૂપને,
માગુ હું ભીખડું તુજ પાસે;
જ્હારિ મ્હારી વિના કેમ કરિ ઓ પ્રભુ,
કાજ આ મંદિરે પૂરૂં થાશે—ઈશ. ૧
પ્રકૃતિ આકાશ પાતાળ તે તેં કિધાં,
તે બધું તે દીપે ચીજ સાથી;
તે પછી તેં ઘણી ચાતુરી કેળવી,
ચાહિ નાદાન શું હું કિર્તિ ત્હારી—ઈશ. ૨
પ્રાણ ત્હારાતણો એ કરૂં કોઈ હું,
અંત ગીઆરે તો થાઉ ઘેલા;
આદિ નહિં અંત નહિં એહનો આંકડે,
ઇચ્છુ છે નિરખવો જગત એવો—ઈશ. ૩
માનથી જાત એ નેહથી મન કરી,
મહ હોશે અતિમોજ તેમાં;

કોઈ રાજા અને કોઈ ભિક્ષુ બન્યું,
અજીબ એવો રંગ દેખાય ન્હોતો—ઈશ.
કોઈ લાંબા વળી કોઈ ટુંકા બને,
કોઈ જાડા મ્હોટા પેટ વાળા ;
કો લુલા આંધળા પાંગળા દેખીએ,
કોનણુ છે સુરત કાળા કાળા—ઈશ.
કોઈ બ્હેરા કોઈ બોલિ નહિં જાણતા,
કોઈ ચીબા કોના કેશ મ્હોટા ;
કોઇના શરીર પર હોય જુજ વાળ પણ,
કોઈ ટાલક પડેલા જ બેઠા—ઈશ.
કોઈ રૂપવાન કોઈ હોય બીહામણા,
કોઈ શાણા કોઈ છેક ઘેલા ;
કોઈ ધર્મી કોઈ દુષ્ટ નજરે પડે,
કોઈ મન શુદ્ધને કોઈ મેલા—ઈશ.
કોઈ લોભી કોઈ હોય સંતોષિને,
કોઈ જુઠી કોઈ વેહેમ વાળા ;
કોઈ વિદ્વાન વિનાન વળી હોય છે,
કોઈ દુઃખી કોઈ છે સુખાળો—ઈશ.
એ રીતે આપની જાતમાં ભેદ બહુ,
શું લખું ચાતુરી ત્હારી સઘળી ;
ત્હારી આગળ નહિં કોઈ ગુરુ પડે,
તે છતાં ત્હારી ગતિ ન જાણી—ઈશ.

દેશી અંધે રહેલી હું આજે ફરી,
ભરૂચ શેહેરનું વર્ણન પૂરું;
શુભેચ્છક છે પ્રભુ રહે અતિ સુખે,
દાસ તુજ દાસનો હાથ જોડું—દાસ. ૧૦

ભરૂચની હાલત.

([illegible])

ભરૂચ નામે શહેર, નર્મદા તીરે આજે,
પ્રસિદ્ધ નીશાન, રાજ ત્યાં કુદરત આજે;
હીંદુ મુસલમાન, પારસીઓની વસ્તી,
રહી પચરાઈ ખરે, પણ તે નહીં ફસાતી. ૧
દોલતને વેપાર, હાલ જુજ આવે એમાં,
પણ વસ્તી બહુ ગરીબ, ફરે ના સંદેહ મનમાં;
નહિં હુન્નર નહિં ભાગ, ભરૂચમાં જોવા કેરી,
હતી અસલ કંઈ ભારી, થઈ તે નહીંના જેવી. ૨
નદીપારથી જુઓ, શેહેર દેખાએ સુંદર,
ઓપ્યો છે કોટ, ભારી સાત જ તે અંદર;
બંધાઈ છે ભારી, નહીં [illegible] તેના,
પૂર્વ પશ્ચિમ ભાગે, જેવા બે પરાક જેની. ૩
ઓઢ્યો પામરી પને, ભરૂચમાં જે છે ભાથી,
ભારો શોભે માંજ, ભરૂચની તો ભરૂચાથી;

રસ્તા બહુ રળીઆળ, ધૂળ દેખાયે ક્યાંથી,
નાખી પાણી ઉપેર, બહુથી થાયે શરદ,
ધણુ સંભારે ફરી, રેલ ફરતી નીશાળો,
માટે બહુ વિધિ હવે, ફુરથી કંઇ કંઇ કરાળો ;
બાગ નીચા બહુ, વળી કે પાકા ખડીયા,
ગાડા વિસુમાર, ચારગે ઉપલી પડિયાં.
કહે સ્વદેશી એમ, હાલતે અરજ મારૂં,
ત્યાં મિળવાની આશ, ચાહિયે કેટલી વારૂં;
શુભેચ્છિ ચાહું હોત, અમદાવાદ કે સુરત,
આણા જેવા જેવી, થાત ખુબ ખરી ખુબસુરત

સંગ્રહસ્થાનની ખબર.

(ગરબી)

આવ્યો આવ્યોરે મુરતાબાદ મુબારક ટાગપાને (એ
આવો આવોરે દેશી ભાઇ, પ્રવેશ જાવાને ;
જાવો જાવોરે શ્રીની સાથ, અજબ મુજબ નં—ટેક
અજબ મુજરાને જુવા કરવા, જેવા ભાઇ ખરેખરે ;
એથી જેઓના બાળક જાવો, રૂડી —અજબ. ૧
ગોરા કાળા સૌ એક સરખા, ખુબી તજવીજે થાકેરે ;
અનુકુળ ભેગવતાં એ આવો, નહીં આવો તો —અજબ ર
વરેહ વરેહના જુવાર પામે, હોંશે તો આવીયાં લાગેરે ;

શરણ કરવાને આપણને પ્રી, પ્રેમીજનના મેળાવે.—અફસોસ. ૩
ફેશનતણો હોય સ્વભાવ, એવાં જોવું કાંઈરે;
આ દેશને શોભાવીરે તે, આળસથી રીત ચાલી—અફસોસ. ૪
અનાજ દેશી ખોરાક ઘણો, કાપડ જોઈએ પીવારે;
હેતુ દેશી આવી સાદી, રીત નહિ હેરા—અફસોસ. ૫
સ્વભાવ એવીના સુધારો દેશી, મનમાં ખાસ મૂકવાપ્યારે;
પ્રીત પોતાના ગુણ પ્રમાણે, સાચવ શક્તિ રીતોના—અફસોસ. ૬
સ્વદેશી રહે એ પ્રાગટ સાહે, કરશો ખુમાર જાહેરરે;
પુનિમિત દેશી કીર્તિ શોભે, થયું અધ્યામાં માહેર—અફસોસ. ૭

લોકોની તૈયારી.

(પદ)

આવી આવી જો મિર કુશુ મેલા (સોરઠ)
કરો કરો તૈયારી મેળા,
જોવો પ્રેમ ભેગા તે વૈભવરે—રે
ઊઠિદ આવીઠા, નર્મ મહેનાથી;
જોશું અને સગા પ્રેમવાળી—કરો કરો.
જ્યારે આ હોંશથી, કીધા જાપ દેહી;
સુખેના નહીં કાંઈ દેવદેવે—કરો કરો.
મિત્રો સાથી લેવા, સાચુએ સાથે;
તજી અતી ભાષા સખીઓ—કરો કરો.

જરા છીંકે કે ઘડી, પડું નવરાશી ;
આ કહી સત્સંગમાંથી ભગાડે—કરી કરી. ૪
બેઠોથી ઉપરાંત ઊઠીએ અમૂલી ;
કહી જયાથી પાછું સુધારે—કરી કરી. ૫
ભરતા નૈ જ્ઞાન સુણે, પાછું સાથે ;
એવું હરિ હોય અંગ ધરે—કરી કરી. ૬
જે કહે પાઈ ખર્ચે, સાધુ આગળે ;
તેવા આવે ગાડી ભગાડે—કરી કરી. ૭
હિંદુ જગત જીતો, સંતોને સારું ;
પછું ઉલટાં એ ભાઈને—કરી કરી. ૮
તેથી આવા થીયા, દુઃખી ન થાયુ ;
જરૂર હશે તો બધું કે—કરી કરી. ૯
એમ કહી કરી, પડું નૈ ;
જીવો જરૂરે સ્વાર્થે—કરી કરી. ૧૦
કહે શુભેચ્છી, સારેથી સુધારે ;
ગયા આખા જુગે હારે—કરી કરી. ૧૧

સુરતમાં આપઘુસણ—પાડોની ગઝનબાદ

(મરજી)

સર્વે તથા બ્રાહ્મણજનને સહુ પ્રીતિ પૂર્વક શ્રી હરિ (ભિખારી)
શુભુવે સભને જૈ મળી આપણે તે દે મુજબાદે ,
ધન જે સહુ એ સ્થાન ભડ઼ભંભા માટે—તે

દેહ જેણે મગરમાં વેદેલા,
[illegible] ઉભા પેઠેલા,
[illegible] મેડેલા—સુખુજી—ધણુ. ૨
શું [illegible] આવ્યા [illegible],
[illegible] કરી અંદર [illegible];
[illegible] હમારા નથી [illegible]—સુખુજી—ધણુ. ૩
મેતો ભુળમાં [illegible] પ્રીત,
[illegible] મારૂંને [illegible];
[illegible] આપથી [illegible]—સુખુજી—ધણુ. ૪
[illegible] આવ્યા [illegible],
[illegible] દેખી [illegible];
[illegible] ઉભરાયા—સુખુજી—ધણુ. ૫
[illegible] સીધાવ્યા [illegible],
[illegible] તુમ [illegible];
[illegible] મેલો—સુખુજી—ધણુ. ૬
[illegible],
[illegible] ગુરુજી,
[illegible]—સુખુજી—ધણુ. ૭
[illegible],
[illegible];
[illegible]—સુખુજી—ધણુ. ૮
[illegible],

ચીંક આ ગણ સાથે આવી થઈ;
થયો કુંકુમ ત્યાં થી ચિત્રિત જોઈ સુણજે—થયું ૮
પછી ભોલા પડાપડી આવી,
જ્યારે કુટેવ લીધા આલી;
નણદોની પાસડી ઉખાળી—સુણજો—થયું. ૯
ત્યાં ગી થઈ કે બહુ મોટી,
વળી ખીસાફાટકો મોટી;
વેઈ કાયને કાતરવું ખોટી—સુણજો—થયું ૧૦
કો કહે રૂપીઆ લે કોઈ છોડે,
કો કહે પડી ધરેણું તોડે;
પછી જાય પાત સોપાઈ મોડે—સુણજો—થયું. ૧૧
કહે સોપાઈ હોયે જો આગી,
નથી પાત મને સાચી લાગી;
શીદ ચોકસ નવી ભેરા ભાગી—સુણજો—થયું. ૧૨
એમ દુઃખ ભમી ભમે હરખાકે,
ત્યાં જાવા ચિત્રિ સોપાઈ ભાગે;
ભાગે પાર તો વળી ચેકડા લાગે—સુણજો—થયું. ૧૩
કોઈ ચિત્રિ થવાની પછી આવે,
ચુકે ઘર ને ચીંક ચમકાવે;
છક જો નહિ બળશે આજ ફૂવે—સુણજો—થયું ૧૪
નહીં રાખે સુરત કોની તે,
જાણે મીઠાં હરિ પ ચોરે;

રહે અમરીકાથી ફુલીને—સુણજો—ચતુ. ૧૫
દેશીઓને પેહેલા બેચારે
નહીં જગા ગરીબને ઉઠાડે;
કરે જુલમ પોલીસ દેખાડે—સુણજો—ચતુ. ૧૬
આવા હાલ થાય બેઠાં પેહેલે,
પછી કેવા ગાડીની સેહેલે;
કહું સ્વદેશી હું નહીં મેલે—સુણજો—ચતુ. ૧૭

ગાડીની ગમત.

(હોરી.)

ખુશાલીની ખાની ન માની (એ રાહની)

મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી—ટેક.
શેહેર પરગામની આવેછ સુંદર, મોહી લાગે સુખકારી;
ખડખડાટ પૈડાંનો સુણતાં, જોઈએ સીગનલ ન્યારી ન્યારી
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૧
નામ ગામના લોક નીરખીએ, કોઈ શ્રીમંત કો ભીખારી;
જ્હાંઉ ઓર વગડાની મોજો, જુઓ પ્રભુ કૃતિ ભારી—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૨
નાગણી નદી ખાડી ઉપર આવે, જુઓ કારીગીરી વાળા;
તો ઈંકોઈ ધન્ય ધન્ય અજબ તુજ, મનુષ્ય કાળા માથા વાળા—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૩

[illegible] આ કેમ [illegible] કરીએ. [illegible] મુદ્દે કહીએ,
[illegible] પણ નહી [illegible], [illegible] આ-
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૪
[illegible] પીસાળની [illegible] [illegible], [illegible] કરે સાથ [illegible];
[illegible] [illegible] પણ કહે [illegible], [illegible] મળી [illegible] [illegible].
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૫
કોઈ થઇ [illegible] [illegible] ઉભી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] ચડે તો [illegible] [illegible], [illegible] મારી મારી [illegible];
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૬
એમ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]:
માલ ઉતરે [illegible], [illegible] દુખી [illegible] આગ-
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૭
[illegible] [illegible] [illegible] પાસ આવતી, [illegible] પણ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] કરી [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], આગ-
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૮
એમ ઉતરીને [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] દુખી [illegible] આગ-
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૯

બહેરાઓનાં લોકોનો જમાવ.

(સખી.)

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

મળ્યા બીક મામ જોતા દીલ આણી ;
થવાને કેડી અંતર ભરેલ માંહી. ૧
મણીકે મરીઓ વળી બહુ શ્રીમંતો,
કંઈક લોક આવ્યા, બહુ ડોલ ભારી ;
બન્યો તે ભરૂચમાં, મળી મોજ ભારી. ૨

(ધોળ.)

ભરૂચમાં ભરાઈ ભીડ ભારી,
સુણજો સજ્જન નર નારી ;
બ્યાન હું વરણું વીસ્તારી,
રચના જોવાની ભારી ;
મળી બહુ જાત ન્યારી ન્યારી,
આવીને મત ઉપર વારી ;
સુમેળે કહું કરભારી,
દીધું સંગ્રહસ્થાન સણગારી ;
આવી બહુ ચીજની ન્યારી,
([illegible]) પધ્યો બહુ ગઝમઝાટ ન્યારીજી.
એહુ સુણો સુણો. ૩

(સખી.)

[illegible] મંદિરમાં મળ્યા મણીકે, [illegible] અને બહુ સરદારો જી ;
[illegible] મંદિરમાં આવી વાણી, કે વસ્તુની બહુ હારો જી ;
[illegible] આવી કે [illegible] પણ, ઘણા નરો પોઠી નારીજી ;
[illegible] મણી વળી એવાડીઓ, [illegible] કરી [illegible] જી ;

મુજો દૈત્યો આવશ ભાઈ, તથા દુખ્યાળ બહુ સરાજી;
મુશ્કેલી થી એ બહુ સુખમફુજ, પાપુભડુ ત્યાં તો મરી મરાજી. ૪

(સાખી.)

મેરો પંથ તો ભારે, પોંક તોપણ થઈ રાજી;
આભા હૈતે ભરે, આપણા ભરૂચી ભાઈ,
પાળ રેપ શુરવીર, બહુ રહ્યાં નાં પાજી;
જોતા જેવી મ્હુજ, ભરૂચમાં થઈ તી આજી.
ભળ્યા હતા બહુ રાય, વળી કહું સુણો આજી;
ભળ્યા હૂંપે કહું ભરે, વળી કો તેમાં પાજી. ૫

(ધોળ.)

કોમ્રતો સવાર છે પોડે,
એમનો પગ શીભે તોડે;
એમની સીપાઈ છે સોડે,
નઝીપ છે રાજની જોડે;
હાથ નાખીને મુછ મોડે,
હોય ભળ્યું તે પણ જોડે.
આપતો ઝઠના ગોડે,
કહુંછું તે ઝાંપે મે ઠેજી.
સહુ સુણિય સુજાણ ૬

(સાખી.)

કટકાઇ શોભની ભારી, આવી તી બહુ સાહુગારી જી;
કટકાઇ શોભની સારી, પ્રાણધારીઓ અહંકારી જી;